

ΑΡΧΑΙΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

● Του Κωνσταντίνου Κάζου
Ιστορικού- Ερευνητή

Μετά τον Πίνδαρο έρχεται ο Σωκράτης, λέγοντας για μια θεία φωνή, που τον παρότρυνε και τον χειραγωγούσε εσωτερικά, ώστε να πράττει το καλό και αποτρέπει το κακό, θεμελιώνοντας έτσι την αναζήτηση των αρχών του “αγαθού βίου”, χωρίς όμως συμβιβασμούς και παραχωρήσεις. Μήπως άραγε η φωνή αυτή αργότερα θα αποτελούσε και τον προάγγελο της διδασκαλίας, που αντήχησε στα χώματα της Ιουδαίας;

Ο Σωκράτης κήρυττε ότι οι θεοί δεν επέτρεψαν ποτέ στον άνθρωπο να βρει την Αλήθεια για την αρχή του Παντός, και ότι η μόνη αξία λόγου Φιλοσοφία συνίσταται αποκλειστικά στην ευρεία έρευνα των κοινωνικών του καθηκόντων και δικαίων.

Είναι δηλαδή ο προ πάντων αδυσώπητος τηρητής του καθήκοντος, απεδείξε δε τούτο και με τη στάση του υπέρ του Νόμου στη δίκη των Στρατηγών για τις Αργινούσες, και κάνοντας αντιπολίτευση στην περίοδο των Τριάκοντα τυράννων, και φθάνοντας μέχρι του σημείου να θυσιάσει και αυτήν ακόμα τη ζωή του.

Γι’ αυτήν ακριβώς την εμμονή του απαίτησαν οι Δημαγωγοί το 399 τη θανατική του καταδίκη, προβάλλοντας ανυπόστατες προφάσεις και κατηγορίες, ότι δήθεν δεν σέβεται τους θεούς της πόλης, και ταυτόχρονα διαφθείρει τα ήθη και τους νέους.

Ο Σωκράτης λοιπόν, προετοίμασε μεν κατάλληλα τα ανθρώπινα πνεύματα στην παραδοχή της μετά από πέντε αιώνες γενόμενης θείας αποκάλυψης, ο ίδιος όμως, δεν είχε τότε το απαιτούμενο θάρρος να την προαναγγείλει.

Στον μακρύ κατάλογο των ανδρών της αρχαίας Ελλάδος, οι οποίοι ξεχώρισαν και ξεπέρασαν την εποχή τους, τελευταίος εμφανίζεται ο Αριστοτέλης, ο οποίος και κηρύττει για πρώτη φορά την ανάγκη της πολιτικής ενότητας του έθνους.

Εδώ λοιπόν προκύπτει και τίθεται το κυριότερο ζήτημα της αρχαίας Ελληνικής Ιστορίας, το ζήτημα του γιατί το αυτό σε όλα δαιμόνιο έθνος δεν κατανόησε ποτέ την ανάγκη της πολιτικής του ενότητας, αντίθετα με τα πολλά άλλα νεώτερα έθνη της Ευρώπης και τα αρχαιότερα της Ασίας και Αφρικής.

Αλλά για το προκείμενο γεγονός η πλέον αξιοσημείωτη συγκριτική αντιπαράθεση των Προπατόρων μας είναι αυτή με τους Ρωμαίους.

Και οι δύο υπήρξαν οι πλησιέστεροι συγγενείς από τους άλλους Αρίους, ιδιαίτερα στη γλώσσα και στην καταγωγή, κατοικούσαν δε επίσης και σε γειτονικές χώρες, με ιδιαίτερο χαρακτηριστικό στοιχείο τη Μεγάλη Ελλάδα στη Νότια Ιταλία. Παρ’ όλα αυτά όμως, οι μετέπειτα πολιτικές τους περπέτειες ήταν εκ διαμέτρου αντίθετες.

Η Ρώμη μετά από μακρούς αγώνες ηγήθηκε κατ’ αρχήν σε ολόκληρη την Ιταλική χερσόνησο, και μετά απλώθηκε και κυριάρχησε σε όλο τον γνωστό αρχαίο κόσμο, ενώ αντίθετα η Σπάρτη και η Αθήνα δεν μπόρεσαν ούτε να ενώσουν, έστω και σε μια πολιτεία, τη μικρή τότε υπάρχουσα Ελλάδα.

Πώς προήλθε όμως η τόσο μεγάλη διαφορά μεταξύ των δύο αυτών εθνών; Πολλές φορές το ναύαγιο της πολιτικής του αρχαίου Ελληνικού έθνους αποδόθηκε είτε στον φυσικό κατακερματισμό του, είτε σε κάποια ιδιαίτερη ιδιοφυΐα του.

Αλλά ούτε η Ιταλική χερσόνησος είναι λιγότερο διαιρεμένη της Ελληνικής, ή δε Σπάρτη και η Αθήνα προσπάθησαν και αγωνίστηκαν πολλές φορές να κυριαρχήσουν στην Ελλάδα, γεγονός που καταδεικνύει την ανάγκη της ενότητας, παρ' ότι και οι δυσχέρειες για την επιτυχία της δεν ήταν λιγότερες στην Ιταλία απ' ότι την Ελλάδα.

Αν οι Πόλεις στην αρχαία Ελλάδα στο Ιόνιο Πέλαγος, οι Αργείοι, οι Κορίνθιοι, οι Θηβαίοι, οι Ευβοείς, οι Σάμιοι, δεν έπαψαν να εξεγείρονται, είτε κατά της Σπάρτης, είτε κατά των Αθηνών, πέρα από την Αδριατική οι Ετρούσκοι, οι Σαβίνοι, οι Αίκουοι, οι Ουόλσκοι, οι Σαμνίται, και οι Έλληνες της Κάτω Ιταλίας αντιτάχθηκαν όλοι με μεγάλο πείσμα στις επιθέσεις της Ρώμης.

Εκτός δε από αυτό, οι μεν δύο Ελληνικές πόλεις επιζητούσαν την ένωση ομοφύλων και ομογλώσσων πόλεων, οι δε Ρωμαίοι είχαν να κάνουν διπλό αγώνα, πρώτα να κυριαρχήσουν σε αλλόφυλες πόλεις, και μετά να τους αλλάξουν και τη γλώσσα.

Σε άλλες αιτίες λοιπόν πρέπει ν' αναζητήσουμε τη λύση του προκειμένου προβλήματος, και όχι στα δόγματα ότι υπάρχουν λαοί και χώρες, που είναι ανεπίδεκτοι ενότητας. Η αλήθεια είναι ότι η αρχαία Ελλάδα επεζήτησε πολλές φορές την εθνική ενότητα με τρόπους και μεθόδους, που την έκαναν ανέφικτη.

Η Σπάρτη, με 8.000 άρτια εκπαιδευμένο στρατό, και η Αθήνα, με 30.000 επίσης αξιόμαχους στρατιώτες, ήθελαν να κυριαρχήσουν σε όλη τη χώρα, αντιμέτωπες πολλών εκατοντάδων χιλιάδων στρατιωτών των άλλων πόλεων συνολικά.

Ο μεγαλύτερος αυτός αγώνας, τον οποίο επεχείρησαν οι Αθηναίοι και οί Σπαρτιάτες για την επιτυχία της εθνικής ενότητας, είναι ο καλούμενος Πελοποννησιακός πόλεμος, και όλοι βέβαια γνωρίζουμε την έκβαση αυτού του πολέμου, κατά τον οποίο για πάνω από 25 χρόνια αναλώθηκαν μάταια γενναίοι άνδρες, που θα τους ζήλευαν, όχι μόνο οι Ρωμαίοι, αλλά και άλλοι λαοί, όπως στην Αθήνα, ο Περικλής, ο Νικίας, ο Δημοσθένης, ο Φορμίων, και στη Σπάρτη ο Βρασίδας, ο Γύλλιπος, ο Καλλικρατίδας και ο Λύσανδρος. Υπερίσχυσε μεν ή Σπάρτη, αλλά ο θρίαμβός της δεν κράτησε πολύ.

Πόσο πρακτικότεροι αναδείχτηκαν οι Ρωμαίοι στη διεξαγωγή του έργου της Ιταλικής ενότητας φαίνεται από το γεγονός ότι, αφού επολέμησαν σκληρά, όπως προείπαμε, εναντίον των διαφόρων φυλών για την κατάκτηση των πόλεων, κυριαρχώντας σε αυτές, κατανόησαν ότι για τη διασφάλιση της νίκης τους έπρεπε να καταγράψουν σαν

συμπολίτες τους πλέον τους μαχητικότερους από αυτούς, κάνοντάς τους από τη μια πλευρά κοινωνούς του κυριαρχικού δικαιώματος της ενότητας, από την άλλη όμως αφαιρώντας τους κάθε εύλογη αφορμή για επανάσταση.

Από τότε λοιπόν ο αριθμός των μαχίμων ανδρών της Ρώμης, οι οποίοι περί τα τέλη της βασιλείας δεν υπερέβαιναν τις 20.000, στο τέλος της 4ης από κτίσεως Ρώμης εκατονταετηρίδας έγιναν 160.000, και στο τέλος της 5ης ξεπέρασαν κατά πολύ τις 200.000.

Έτσι λοιπόν πολλές πόλεις της αρχαίας Λατινικής ομοσπονδίας έλαβαν πλήρες το δικαίωμα του Ρωμαίου πολίτη, το ίδιο δε αξιώθηκαν οι Ουόλσκοι και όλες οι Σαβινικές κοινότητες.

Τι συνέβαινε όμως κατά την ίδια χρονική περίοδο στην Ελλάδα;

Στην αρχή του 5ου π.Χ. αιώνας οι Σπαρτιάτες ήταν 8.000, και επειδή σε κανένα άλλο Έλληνα δεν επιτρεπόταν να καταταχθεί στις τάξεις τους, δεν σταμάτησαν από τότε να διεξάγουν συνέχεια και αδιάλειπτα εσωτερικούς και εξωτερικούς αγώνες, με αποτέλεσμα ο αριθμός τους στον 4ο π.Χ. αιώνα να περιοριστεί σε 1000, στα μέσα του 3ου π.Χ. αιώνα στους 700, από τους οποίους μόνο 100 ήταν οι τέλειοι πολίτες, κατέχοντες ιδιοκτησία γης.

Είναι λοιπόν προφανές ότι με αυτή τη φθορά η πόλη της Σπάρτης έπνεε τα λοίσθια. Η θεραπεία τότε, που επεχείρησε ο Άγις και ο Κλεομένης, δυστυχώς επιτάχυνε τον θάνατό της, γιατί ο Βασιλέας της Μακεδονίας Αντίγονος, που τους νίκησε στη μάχη της Σελλασίας, διόρισε επιστάτη της Σπάρτης τον Βραχύλλη από τη Βοιωτία. Ύστερα από αυτό και σε συνέχεια από διάφορες αλληπάλληλες τυραννίες η πάλαι ποτέ κραταιά πόλη εξέλιπε.

Η Αθήνα όμως δεν έπαθε ποτέ τη λειψανδρία της Σπάρτης, οι μέτοικοι περνούσαν εύκολα στην τάξη των Ισοτελών, και από εκεί στην τάξη των καθ' αυτό πολιτών, ώστε οι 30.000 πολίτες στρατιώτες να αραιώνουν μεν από τους συνεχείς πολέμους, αλλά να αναπληρώνονται δε από τους Νεοπολίτες συνεχώς.

Αλλά βέβαια αυτοί οι Νεοπολίτες κανένα κοινό γνώρισμα δεν είχαν προς τους Αρχαίους Αθηναίους, οι οποίοι πειθαρχούσαν απολύτως με σεβασμό, και στους νόμους, και στους άρχοντες.

Η μεταξύ 5ου και 4ου αιώνα κορυφωθείσα οχλοκρατία, τα θεωρικά χρήματα και τα άλλα, που μοιράζονταν, έστω και μειωμένα, από το δημόσιο

ταμείο, σε απόρους και ευπόρους, αλλοίωσαν παραδόξως και τα πολιτικά και τα ιδιωτικά ήθη.

Οι στρατοί της πόλεως συνεκροτούντο πλέον περισσότερο από μισθοφόρους, οι οποίοι, όχι μόνο την ηγεμονία των Αθηνών δεν κατάφεραν να εδραιώσουν, αλλά επιτάχυναν και την κατάλυση της υπάρχουσας αυτονομίας.

Θλιβερή απόδειξη του ποιού των Νεοπολιτών εκείνων είναι η αφροσύνη της νέας αυτής γενεάς των λεγομένων Αθηναίων να βρει τρόπο μέσω των δημαγωγών να μεταβάλει την τόσο σημαντική νίκη των ναυμάχων των Αργινουσών σε βαρύ πένθος.

Η έκθεση των οκτώ Στρατηγών διελάμβανε ότι ο στόλος τους ενίκησε κατά κράτος τους Πελοποννησίους στη ναυμαχία των Αργινουσών, συντρίβοντας 70 τριήρεις και σκοτώνοντας ακόμη και τον ηγέτη τους Καλλικρατίδα, μετά όμως το πέρας της ναυμαχίας και λόγω των κακών καιρικών συνθηκών του χειμώνα δεν ήταν δυνατή ή περισυλλογή και διάσωση νεκρών και ναυαγών, έτσι οι δημαγωγοί, θέτοντας σε δεύτερη μοίρα τη σημαντική αυτή νίκη, θεώρησαν ότι οι Στρατηγοί παραμέλησαν και παρέβησαν το ιερό τους καθήκον.

Η Εκκλησία του Δήμου τότε, και πριν καν εξακριβώσει τα γεγονότα, καθήρεσε τους Στρατηγούς, και τους κάλεσε να επιστρέψουν στην Αθήνα άμεσα. Δύο από αυτούς διαισθάνθηκαν την τύχη τους, και δεν προσήλθαν, οι υπόλοιποι έξι, μεταξύ αυτών και ο ναυαγός Λυσίας, υπάκουσαν στη διαταγή.

Μετά την άφιξή τους παρέστησαν ενώπιον της Βουλής, για να δώσουν λόγο για ταπραχθέντα. Μετά από τις εξηγήσεις, που έδωσαν, ουδμία εγένετο συζήτηση επί αυτών, όπως δε ιστορεί ο Ξενοφών, ένας εκ των βουλευτών, ονόματι Τιμοκράτης είπε ότι αυτοί πρέπει να παραδοθούν στην Εκκλησία του Δήμου, και έτσι λύθηκε ή συνεδρίαση.

Συνήλθε λοιπόν η Εκκλησία του Δήμου, όπου εκεί διάφοροι άρχισαν να κατηγορούν τους Στρατηγούς για παράβαση ιερού καθήκοντος, αυτοί δε με σύντομες απολογίες και παρουσιάζοντας μάρτυρες τους κυβερνήτες των πλοίων και άλλους συμμετέχοντες, κατέστησαν αναμφισβήτητο ότι το μέγεθος και η ένταση του χειμώνα αποτέλεσε το κύριο κώλυμα για τη διάσωση των ναυαγών και την περισυλλογή των νεκρών. Επειδή όμως ενύχτωσε, αποφασίστηκε ν' αναβληθεί ή εξέταση για άλλη συνεδρία της Εκκλησίας του Δήμου, εφόσον εν τω μεταξύ εκλήθη και πάλι η Βουλή να συνεδριάσει, και να προτείνει με ποιο τρόπο θα εκρίνοντο οι υπό κατηγορίαν άνδρες.

Η Βουλή όμως, αντί να ορίσει βάσει των Νόμων τον τρόπο διαδικασίας, εψήφισε πρόταση του Καλλιξένου, άξιου συναδέλφου του Τιμοκράτη, ότι οι απολογίες των κατηγορουμένων ήταν ήδη επαρκείς από την προηγούμενη συνεδρία της Εκκλησίας του Δήμου, και κατόπιν τούτου δεν υπολείπονταν παρά να τοποθετηθούν δυο κάλπες σε κάθε Φυλή, όπου οι Αθηναίοι πολίτες θα αποφάσιζαν για την τύχη τους.

Το προβούλευμα αυτό ήταν σαφές πλέον ότι παραποιούσε τα γενόμενα και αποφασισθέντα στην προηγούμενη συνεδρία της Εκκλησίας του Δήμου, διότι σ' εκείνη είχε γίνει απλά μόνο προεισαγωγική συζήτηση, χωρίς να γίνει καμιά άγκριση για την υπόθεση, και ούτε δόθηκε εύλογος χρόνος στους κατηγορούμενους, όπως παρασκευάσουν την απολογία τους.

Έτσι λοιπόν, ενώ η Εκκλησία του Δήμου είχε προσκαλέσει τη Βουλή «είσενεγκεῖν ὄτω τρόπω οἱ άνδρες κρίνονται», η Βουλή απάντησε ότι η διαδικασία είχε συμπληρωθεί, και δεν υπολείπονταν παρά ή απόφαση.

Η Εκκλησία του Δήμου μπορούσε σε έκτακτες περιστάσεις να δικάσει αυτή, αλλά επί του προκειμένου στο περί παραπομπής σε αυτή προβούλευμα, που παραβίαζε ακόμη και το ψήφισμα του Κανωνού, που προέβλεπε πάγια ότι για κάθε κατηγορούμενο έπρεπε να γίνει χωριστή ψηφοφορία, εκλήθη με μια και μόνη ψηφοφορία να αποφασίσει ταυτόχρονα για την ενοχή ή αθωότητα όλων των Στρατηγών.

Έτσι λοιπόν στη μια μόνη ψηφοφορία, αν ή απόφαση ήταν καταδικαστική, έμελλε να μεταβληθεί εν μέρει σε καθαρό δικαστικό φόνο, και τούτο, γιατί ήδη είχε αποδειχθεί ότι ο στρατηγός Λυσίας ήταν ομολογουμένως αθώος, γιατί, σαν ναυαγός, δεν μπορούσε να σώσει τους άλλους ναυαγούς.

Πολλοί σόφρονες πολίτες επεχείρησαν να αποδείξουν ότι είναι παράνομα όσα έγραψε και πρότεινε ο Καλλιξένος, αλλά το πλήθος εφώναζε, «δεινόν έστι ει μή τις έάσει τόν δῆμον πρᾶττειν ὃ άν βούλεται».

Ένας δε των δημαγωγών, ο Λυκίσκος, απείλησε ότι θα απαγγελθούν οι ίδιες κατηγορίες με αυτές κατά των Στρατηγών σε όσους επιμένουν στην υπεράσπισή τους.

Τότε ακόμη και οι Πρυτάνεις θορυβήθηκαν και υπάκουσαν, εκτός από έναν, τον Σωκράτη, ο οποίος και πριν από λίγα χρόνια μάταια προσπάθησε να αποτρέψει τους Αθηναίους από την εκστρατεία στη Σικελία, όπου στην πανωλεθρία, που ακολούθησε

χάθηκαν περισσότεροι από 1200 γνήσιοι Αθηναίοι, που αποτελούσαν τον ανθό και το μέλλον της πόλεως. Τελικά και οι έξι καταδικάστηκαν σε θάνατο, μεταξύ αυτών δε και ο ναυαγός Λυσίας.

Μετά από αυτά είναι πλέον αναγκαίο να αναφερθούμε πιο αναλυτικά για τα ολέθρια αποτελέσματα, που έφερε η αδεξιότητα του αρχαίου Ελληνισμού στην κατάρτιση της εθνικής ενότητας.

Στη μεγάλη επιδρομή, που πραγματοποίησε ο Ξέρξης εναντίον της Ελλάδος, οι κατοικούντες στη Μικρά Ασία, Ίωνες, Δωριείς και Ελλησπόντιοι, αποτέλεσαν αξιόλογη μοίρα της ναυτικής δύναμης του Πέρσου Βασιλέως.

Από τη Δύση, δηλαδή τη Σικελία και την Κάτω Ιταλία, όπου ευρίσκονταν και ευημερούσαν πολλές ισχυρές και πλούσιες ελληνικές πόλεις δεν προσήλθε για βοήθεια καμιά στη ναυμαχία της Σαλαμίνας,

με εξαίρεση μια τριήρη των Κροτωνιατών.

Από την Πελοπόννησο αντιπαρατάχθηκαν οι Λακεδαιμόνιοι, οι Αρκάδες, οι Ηλείοι, οι Κορίνθιοι, οι Σικυώνιοι, και οι Ερμιονείς.

Για τους υπόλοιπους Πελοποννησίους, οι οποίοι έμειναν ουδέτεροι, λέγει ο Ηρόδοτος, «εἰ δὲ ἐλευθέρως ἔξεστιν εἶπαι, ἐκ τοῦ μέσου κατήμενοι ἐμήδιζον». Από τα Ιόνια νησιά δεν συναγωνίσθηκαν, παρά μόνο οι Λευκάδιοι και οι Κεφαλλήνες, από δε τη Δυτική Στερεά μόνο οι Ανακτόριοι και οι Αμβρακιώται.

Από δε την Ανατολή μόνο οι Αθηναίοι, οι Μεγαρείς, οι Θεσπιείς και οι Πλαταιείς. Οι Θεσσαλοί και τα μεταξύ Βοιωτίας και Θεσσαλίας μικρά έθνη, καθώς και οι περισσότεροι Βοιωτοί, ή απείχαν ή συνετάχθηκαν με τους επιδρομείς.

Τέλος δε από τα Ανατολικά νησιά δεν αγωνί-

οθηκαν, παρά μόνο οι Στυρείς, οι Κύθνιοι, οι Κείοι, οι Αιγηνήτες, οι Νάξιοι, οι Μήλιοι, οι Σίφνιοι, και οι Σερφίοι. Όλα τα άλλα νησιά αδράνησαν, ακόμα και η Κρήτη, που αργότερα πρωταγωνίστηκε στους αγώνες εναντίον των Ενετών και των Τούρκων. Απ' όλα αυτά συμπεραίνεται ότι από την Κεντρική Ελλάδα συμμετείχαν μόλις οι μισές πόλεις στον αγώνα της ανεξαρτησίας, αρκετές δε δεν edίστασαν ακόμη να συντελέσουν και στην κατάλυση του Ελληνισμού.

Εάν δε αναλογισθούμε ότι ή έξω Ελλάδα ήταν τριπλάσια της εσωτερικής, και σε έκταση, και σε πληθυσμό, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι τα 2/3 των Ελλήνων τότε εστερούντο και αυτού ακόμη του αισθήματος της εθνικής ενότητας.

Ακόμη πιο θλιβερή απόδειξη γι' αυτό είναι ότι μετά από τα πρώτα χρόνια του 4ου π.Χ. αιώνα η πόλις των Αθηνών συμμάχησε μέσω του Κόνωνα με τον Βασιλέα της Περσίας με σκοπό την κατάλυση της ηγεμονίας της Σπάρτης. Ο Αθηναίος στρατηγός έπεισε τον Πέρση Φαρνάβαζο να συμπράξει μαζί του, ώστε και οι δύο μαζί, αφού κατέστρεψαν στην Κνίδο τον στόλο των Λακεδαιμονίων, κατέπλευσαν στην Κόρινθο, όπου οι σύμμαχοι των Αθηναίων πολεμούσαν τους συμμάχους της Σπάρτης.

Και εκεί, όχι πολύ μακριά από το σημείο που πριν 87 χρόνια είχε κατατροπωθεί ο μεγάλος του Ξέρξου στόλος, ο Φαρνάβαζος ανακοίνωσε προς τους συμμάχους των Αθηναίων την εύνοια του Βασιλέως του πρό αυτούς, προσφέροντας, σαν επικύρωση αυτού του γεγονότος, και μεγάλη οικονομική βοήθεια.

Αλλά αυτά δεν ήταν αρκετά. Μετά από λίγο που η Σπάρτη και η Αθήνα πείστηκαν από τα γεγονότα ότι δεν ήταν δυνατόν να επικρατήσει ή μία της άλλης με σκοπό την ηγεμονία της Ελλάδος, αντί να συμφωνήσουν μεταξύ τους, όπως όφειλαν, σαν Έλληνες, προτίμησαν τον έσχατο εξευτελισμό, δηλαδή να ζητήσουν επιδιαιτησία από τον Πέρση Βασιλέα.

Και το 387 π.Χ. συνήλθαν στις Σάρδεις οι πρέσβεις όλων των Ελληνικών πόλεων όπου ο Πέρσης Τιρίβαζος ανακοίνωσε, διαβάζοντας το ακόλουθο δόγμα:

«Άρταξέρξης ο βασιλεύς νομίζει δίκαιον τὰς μὲν ἐν Ἀσίᾳ πόλεις ἑαυτοῦ εἶναι, καὶ τῶν νήσων Κλαζομενάς καὶ Κύπρον, τὰς δὲ ἄλλας Ἑλληνίδας πόλεις, καὶ μικρὰς καὶ μεγάλας, αὐτονόμους ἀφείναι, πλὴν Λήμνου καὶ Ἰμβροῦ καὶ Σκύρου· ταύτας δὲ ὥσπερ τὸ ἀρχαῖον εἶναι

Ἀθηναίων. Ὅπότεροι δὲ ταύτην τὴν εἰρήνην μὴ δέχονται, τούτους πολεμήσει μετὰ τῶν ταῦτα βουλομένων, πεζῇ καὶ κατὰ θάλατταν, καὶ ναυσὶ καὶ χροῖμασιν.»

Εννοεῖται δε ότι, αφού ο Άρταξέρξης πήρε την παραχωρηθείσα σε αυτόν μερίδα του λέοντος, δεν έκανε τίποτε άλλο από τα συμφωνηθέντα, που αφορούσαν την υπόλοιπη Ελλάδα.

Μάλλον ήδη είχε κατανοήσει την έλλειψη του αισθήματος εθνικής ενότητας των Ελλήνων. Η κίνησή του αυτή είχε σαν αποτέλεσμα να ξεσπάσουν πάλι εμφύλιοι πόλεμοι, εξ ίσου άγριοι με τούς προηγούμενους, οι οποίοι, έστω κι αν χαρακτηρίστηκαν από τη στρατηγική μεγαλοφυΐα του Επαμεινώνδα, δεν κατέληξαν παρά στο γεγονός της πολιτικής και ηθικής παραμόρφωσης τού έθνους.

Πόσο δε οικτρή ήταν αυτή η αλλοίωση φάνηκε στον μετέπειτα Ιερό πόλεμο. Στον πόλεμο αυτό συλήθηκαν όλα τα αναθήματα, όλα όσα είχε αποθέσει η ευλάβεια του έθνους στο ιερό Μαντείο των Δελφών.

Τα περισσότερα από αυτά χρησιμοποιήθηκαν για να δωροδοκηθούν άρχοντες των Αθηναίων, και άρχοντες των Θεσσαλών, ο βασιλεύς Αρχίδαμος της Σπάρτης και η γυναίκα του, τα δε υπόλοιπα κατέληξαν στις ερωμένες των διαφόρων στρατηγών και των άλλων ισχυρών ανδρών της Φωκίδας, οι οποίοι τα φορούσαν και τα επεδείκνυαν δημόσια.

Με αυτά και άλλα παραπλήσια, ενίστε και χειρότερα, τελείωσε πρώιμα ο βίος του αρχαίου Ελληνισμού.

Αυτό δε συνέβη, διότι ο Ελληνισμός, αυτός που κατενόησε όλα τα μυστήρια του καλού, και δημιούργησε αριστουργήματα Λόγου και Τέχνης, που ακόμη και μέχρι σήμερα λογίζονται και θεωρούνται σαν απaráμιλλα, δεν κατάφερε ατυχώς να κατανοήσει με ποιο τρόπο όφειλε να εκπληρώσει το δόγμα του Αριστοτέλη, που αποφαίνεται ότι.

«Τὸ τῶν Ἑλλήνων γένος ἠδύνατο πάντως ἄρχειν μῖς τυγχάνον πολιτείας»

Ποιος θα υπήρχε μετά από όλα αυτά, που δεν θα πίστευε ότι το όνομα αυτού του γένους θα είχε αφανισθεί πλήρως από προσώπου γης, αν μετά τον θάνατο του Φιλίππου της Μακεδονίας ο γυιος του ο Μέγας Αλέξανδρος δεν ανελάμβανε τον μεγάλο αγώνα εναντίον του Περσικού κράτους, αλλά και το μεγαλύτερο ακόμα έργο της διάδοσης του Ελληνισμού στις αχανείς εκτάσεις της Ασίας; ■

ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΚΑΜΠΟΥ
Ιερά Μητρόπολις Κύκκου και Τηλλυρίας

